ומין יכול להדליק בשבת[א] וי"ל דמ"כ[ב] לא הוה לריך ליה למימר כין במול בין בשבת כיון דחד טעמא הוא מלא ה"ל למימר א)מין מדליקין שתם[ג] מדקתמר בין במול בין בשבת ש"מ שעול ים טעם אחר בשבת אלא להדליק נבד מטעם מול ומיהו[ד] סבר דמומר להשתמש לאורה ומיהו רב דקתמר מדליקין בין במול בין בשבת לא הוה מלי למימר מדליק שתם ה"ג מדליקין בין במול בין בשבת אלא ה"ק מדליקין שתם יטה[ה] דשתמש לא אלא ה"ק מדליקין שתם יטה דשתמש לאורה ולא לשתמש לאפוי להשתמש[ו] לאורה וכן הלכתא דנר מצוה אפוי להשתמש לאורה כרב יוחנן ומיהו נמי קיבלה ורב יוסף נמי משמע לקמן דס"ל הכי וכשתה מין זקוק לה דכולו[ז] סניכל לה הכי ורב הונא יחיד הוא ולים הלכתא כוותיה:

דאי לא אדליק מדליק. אבל אמלן ואילך עבר הזמן[ב] דאומר הר"י פורמ ליה ליהר יותר מדאי ומ"מ אם אימר ילניך שמפקך להא משמי שיעורי אתריכוא ולר"י נרלתה[ד] דאתה אין לאוש מתי ילניך[ד] דאתו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים[ט] **והמהדרין** מן המהדרין. נרלתה לר"י דב"ש וב"ה אלא קיימי אלא אנר אים ובימו אבל אם יוכל לעשות כן יעשה כדי שיהא יותר מובח לאורה ולא יבא לידי היכרא[ט] **שיכבו** בתוך כדי שיעור שהוא כנגד ימים שנכנסים או היוצאים אבל אם עושה נר לכל אחד לפי' יוסף מכאן ואילך ליכא היכרא[ט] **מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ.** ומיירי לילכא אבל אים בית עומד סמוך לרה"ר אבל אם יש לו ב' פתחים לריכה ב' נרות ואמרי' נמי נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם משמע לשני בתים ואם היו מניחים על פתחי בתיהם היה זה מימין וזה משמאל אבל אי מניחים על פתח החלר אחי שפיר: **ובשעת הסכנה.** נרלתה לר"י דהיינו מכי אתו מבני לבבל דאמר בפ' היכא (לקמן דף מה. ושם) מהו לטלטל שרגא דמבוכתא מקמי מבני בשבתא וא"ת לעל השלמן נמי יקחו אותו כאמר בגיטין (דף יח.) דיבא בר בר מנה אלא אתא שרגא אקל שרגא מקמייהו וי"ל לאין רגילות כ"כ לאתם בשתים[ט]:

שהיה מונה בחותמו של כ"ג. [ד]אם כבר גזזו על מנכיסים להיות[ח] כזיבים מ) (נדה פ"ד דף לד.) ל"ל שהיה מונה בחותם נקלקע אלא [ס] הסיטו הכלי: נר

אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה א"ר זירא אמר רב מתנה ואמרי לה א"ר זירא אמר רב [א]פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת א"ר ירמיה מאי טעמא דרב קסבר [ב]בבתה אין זקוק לה [ג]ואסור להשתמש לאורה אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה אמר אי זכאי גמירתיה לשמעתיה מעיקרא והא גמרה נפקא מינה לגירסא דינקותא וכבתה אין זקוק לה ורמינהו [ד]מצותה [ה]משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי בבתה הדר מדליק לה לא [ו]דאי לא אדליק מדליק וא"נ לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי: ת"ר [ז]מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים [ז]יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר מעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין וחד אמר מעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל [ח]דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין ת"ר [ט]נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו אמר רבא [י]צריך נר אחרת [א] להשתמש לאורה ואי איבא מדורה לא צריך ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיבא מדורה צריך נר אחרת: מאי חנוכה דתנו רבנן [כ]בב"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון [כ] ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו [כ]כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה [כ]תנן התם גיץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב [כ]גמל שטעון פשתן והוא עובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב [ל]הניח חנוני את נרו מבחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור [מ]אמר רבינא [מ](משום דרבה) זאת אומרת [ב]נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו ודילמא אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה: [מ]אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום בר חנילאי משמיה דרבי יהושע בן לוי משום ר' שמעון בן יוחי אומר בנר חנוכה פטור להניחה בתוך עשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו ודילמא אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה: [מ]אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום בר חנילאי משמיה דרבי יהושע בן לוי משום ר' שמעון בן יוחי אומר בנר חנוכה פטור

פסולה

הכין אינו מדליק אלא בפנים, [ד]לדידהו] נמי דאי משום דלא מצי למעבד היכירא להר"ר לא נפטר מלעשות היכירא לו ולב"ב, דהא לקמן אמרי' דבשעת הסכנה מדליקה בו [שלחנו]. ריטב"ם. פי' סכ"ג. ו] ה"ת ואכתי ניחוש שמא הסיטוהו, דהא ק"ל דגרי מטמא בהיסט כדאיתא במסכת טהרות, ואפי' כלי מוקף צמיד פתיל מטמא בהיסט וכו'. ריטב"ם. י"ח. מטמא[ים] במשא. שיטה נמר"ן.

מוסף תוספות

א. לאחר שכבתה. תוס' טל"ם. ב. דאם איתא דשעמא דשבת משום דאם כבתה זקוק לה הוא. נמר"ם. ג. ומסילא אנא ידענא דבין בחול בין בשבת קאמר. תוס' ה"מ. ואנא ידענא דכל שכן בשבת ה"א שיזקק לה. נמר"ם. ד. בתוכה. תוס' טל"ם. ה. שמא יטה. תוס' טל"ם. ו. דהאי דאין מדליקין בהם בשבת אינו מטעם דנר של חנוכה אלא משום של שבת, הא דקמ"ל מותר להשתמש לאורה. תוס' ה"מ. ז. ומסילא ידענא דבשבת אסור ובחול מותר, הלכך אי הוה אמר סתם הייתי אומר בין בחול בין בשבת, ומההוכיר שבת בדבריו, שי"מ שיש לו עוד טעם אחר בשבת שאין מדליקין, לבד מטעם החול. תוס' ה"מ. ח. וא"ת א"כ הא דאמר רב לקמן 'מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת', אפאי לא אמר רב סתם 'מדליקין בחנוכה'. תוס' ה"מ. ט. דכל המקיל יש לנו לפרש דבריו שמיקל לכתי"פ שנוכל. תוס' ה"מ. י. להדליקה. תוס' ה"מ. יא. רב ור' יוחנן ורב חסדא. תוס' טל"ם. יב. ר"ב. [ז]אינו מדליק. פי' ה"ר. ליכא פרסומי ניסא ואין מצוה בהדלקתם. מנלה. יג. דלא אמרו עד שתכלה רגל מן השוק אלא. נמר"ם. (ד)דוקא בדורות שלהן שהיו מדליקין מבחוץ. פי' ה"ר. ואין היכר אלא לבני ר"ה. אבל. מנלה. יד. יכול להדליק כל הלילה עד עמוד השחר. מנלה. וכן נוהגים שם בני ישיבה [בצרפת] להדליק אחר שעומדים מבית המדרש. מ"ז. טו. כל שעה ושעה זמניה הוא, דהא איכא פרסומי ניסא לאותם העומדים בבית. נמר"ם. ולפי פי' זה יש לפרש דה"ק 'דאי' לא אדליק מדליק' בחוץ עד ההיא שעתא, אבל בתר

גליון הש"ם

גמ' כל השמנים שבהיכל. עי' בתמ"ס פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח ועיין מתוספות רמי"ל כאן. ד"ה כמה נמי, כתוב ד"ה ר"ת שהיה מונה וכו' שלא חפשו. עיין לקמן דף פד ע"ב תוספות ד"ה שנתוכרים כוזב:

הגהות הגר"א

[א] גמרא (להשתמש לאורה) מל"ת:

[ב] שם (ולא להשתעות בהן) מל"ת:

לעזי רש"י

אישטניצי"א. ניצוצות.

מוסף רש"י

גיץ. פענינל"ש, ניצוצות מן הכיבול כשפטיש מכה עליו (ב"ב כו:). **את הבירה.** בית גדול (ב"ק כב:). **בגר חנוכה** פשור. אמנם להאמה כה"ר לפקומי נשפ (שם).

תוס' ישנים

א) וכתו ליכא למימר דאי סוי אמר אין מדליקין אמתם ה"ל דסיינו בשבת ד' ומשום דמומר להשתמש לאורה ה) אבל בחול מדליקין דבכתה קסבר כבתה אין זקוק לה ה"ל למימר אין מדליקין בחנוכה אלא בהדיא הל"ל ב"ש ומומר להשתמש לאורה ז:

רבינו חננאל

אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת. מ"ט קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. מתיבי מצותה משתשקיע החמה רגד משתכלה רגל מן השוק, מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה. ושנינן לא, אי לא אדליק נר של חנוכה עדיין לא יאמר כבר עבר זמנה אלא מדליק עד דכלי ריגלא דתרמודאי, אי נמי [ל]שיעורא דשמן דנר חנוכה כמה הוא, כדי שיהא דולק משקיעת החמה עד שתכלה רגלא מתרמודאי. ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין ב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מיכן

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

פסולה. דלמא שלטוח כה עיגה למעלה מכ' אמה ולימא פרסומי ניסא: **כסוכה וכמבוי.** דתנן בהדיא בעירובין (דף כב:) ומפקת סוכה דפסולי: **מלוה להניחה.** במאי מי ברייתא בטפח הסמוך לפתח שאם ירמיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבשבת הניחו אם: **מימין.** בכניסתו ליבית ליימין: **מווזה.** קי"ל דזימין לכתיב[ה] ניתך דרך ניתמך וכי עקר אינם כרעיים דימינך עקר ברישא[ט]: **לגרלות.** למנות: **כמה שאפך.** בילו שאפך כה ולא בגלגו: **גויי סוכה.** פירות שמולין כה לגוי: **מריש דאנרכס.** לשון תמיה הוא: **מני.** סוכה דתניא בברייתא בהדיא כדמפרש ואזיל: **בדלא פניא.** בגר מוכה דמימלא לרב מסי הוא ואינו ברייתא: **ועטרה נקרמים.** פתרה ביריעות של צבעים שקורין מוכרי"ן: **פתנ עליהן.** במס' בילה (דף כ:) מוקימינא בשומר אינו בודל מהן כל בין הסמשות של קידוש ליו"ט לאמון לגלה חל עליהו קדושה כללי אבל מנאי אחר אינו מועיל: **לצורון דזלוטו.** שילמדו כולן ממנו: **דס.** ביקוי הלם דנפקא לן מקרא ואפך וכסה ומפרש לה טעמא שלא יהיו מגות בזויות עליו: **מגר נגר.** לשוכה כדמפרש טעמא לקמיה: **מפיון.** להטיל ציצית מעלית יש לטלית מלם. ובמגחות[ה] מפרש טעמא למען לתפר: **הלי כר"ש.** לאמר דבר שאין מתכוין מותר ואע"ג דקעביד מרין והוי מולה לאוכרם לו כוכם. ומשום דהילכתא כרב בתיקורי[ה] בכולים הש"ס כר מהני תלת נקטינהו גבי הדדי: **לו מילי דמר.** רבה בר נחמני: **נעשה חרין גרסינן: טעמא דרב.** מגר לגר משום ביזוי מלוה שמלוין קיסם שאינו מן המלוה מגר של מלוה וממנו מלוין השאר: **לאחושי.** למיחזי כמאן דשקיל נכוסו[ו] ושותה קלח מלאוכתיה שמנו: **מסרגא לשרגא.** מציח נר של נר ושמיהן של מלוה ולא נקיפה: מעשר

נר א של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי. ורמ"ח חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי. ורמ"ח כוה ליה למימר יעמוד כמו גבי מבוי דאמר התם מבוי שהיה מקנתא ופיכח למימר דנקט פסולה משום דצבי למימר כסוכה אבל מן התורה אי נמי לא לליה להחריך יכנוה ויעמוטה ויחזור וילקנ[ג] ללמעטה ולהניחה כמו שהיה דולקת אי לאפשר[ב] כדמוכח לקמן[ג] (פ): **אסור** לשתפק מהן עד שיצאי שבת. והא דתני ר"ט האחרון. והא דתני בירושלמי מתרוצ בירו"ט שהמרון טפי מסוכה מפרש בפרק לולב וערבה (סוכה מו:) משום דסוכה נפקא לה שביעי שפק שמיני יתיבנן ואי מתרמי ליה פעמים בין השמשות שכיל ליה התם והוחיל ואיתקצי בין השמשות איתקצי כוליה יומא של שפק ח' וט' אבל אתרוג אינו ניכל בשפק ז' וח' ולא איתפר בשפק שמיני[ו] אלא משום דאיתקצי בין השמשות של ז' ואע"פ דבין השמשות של ח' נמי לפטר משום שהוא שפק יום הוחיל ולא לפטר אלא משום שפק יום ושפק לילה לא איתקצי בכך כולי יומא מידי דהוה אציצית שעולה מהן שיש בה מתקוף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו[ז] דתניא[ח] ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו ה"נ שלא יהו מצות בזויות עליו: בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי מהו להסתפק מנויי סוכה כל שבעה א"ל הרי אמרו אסור להרצות מעות בנגד נר חנוכה אמר רב יוסף[ט] מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא סוכה תניא הנוכה לא תניא[י] דתניא[יא] סככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכילי ענבים ועטרות של שבלים יינות (של) שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו אלא אמר רב יוסף[יב] אבוהון דכולהו דם:[יג] איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אמר מדליקין[יד] רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד ושמואל אמר[טו] מתירין מבגד לבגד רב אמר אין הלכה כרבי שמעון בגרירה ושמואל אמר[טז] הלכה כרבי שמעון בגרירה[יז] ואמר אביי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכה כרבי שמעון בגרירה[יח] דתניא רבי שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב אדא בר אהבה ויתיב וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה אמר להו לא תציתיה ליה טעמיה דרב משום דקא מכחיש מצוה מאי ביניהו אימא ביניהו דקא מדליק משרגא לשרגא מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מ"ד משום אכחושי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור רב אויא[יט] סלע של מעשר

למצותה[ב] והסיק ר"ת דבין נויי סוכה ובין עני סוכה היתרים על הכשר סוכה לא למיקי מלא משום ביזוי אלו והוקנה למצותה ולא למיקי מקרא מלא דווקא כדי הכשר סוכה ומקשה לפרישי בגיליה (דף ל:) מנויי סוכה לאעני שיש חילוק בין יותר מכדי הכשר סוכה לכדי הכשר סוכה ומשני לאומר מיני נחל מסכ בה"ש דלא מיילף קדושה על נויי סוכה וכן על עניש היתרין על הכשר סוכה מכני בה מגלה אבל עני סוכה כדי הכשר מיילף קדושה עלייהו על כרחו דבר תורה כל שבשה ולא מכני מגלה והא דקתמר סוכה לא למיקי מלא משום ביזוי מצוה מכאיש מצוה מאי ביניהו אימא ביניהו דקא מדליק משרגא לשרגא מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור רב אויא[יט] סלע של מעשר

אבוהון דכולהו דם. הא דלא קאמר אבוהון דכולהו עני סוכה דנפקי מקרא[ד] (דף ל: ושם) אומר ר"י משום דמעני סוכה לא הוה יליפינן[כא] דשאני סוכה דכתיבא מהן[כב] דגזרי[כג] מצות לאור נר מצוה לכתיב[כד] במשלי (דף קנ.) אף על גב דמועד הדר ביה ושמועל אמר מתירין אע"ג דשמועל גופי' סבר ר' דמועד טלית היא ש"מ מתירין כיון שעשאו לעורך בגד אמר[כה] וגבי מזוזה שנעשה אמ"ל כיה בדעתו להניח בבית אמר מ"ו מזוזה שאני שעשויה להניל מן המזיקין ואע"ג דלכ"ע אין מתירין שלא להניח בבגד אמר אין קשה מה שנהגו לתפיר ציצית מטליתות של מתים דדווקא בעלית של מי שהוא בר מיזכה אין מתירין: **כל מילי דמר עביד כרב.** קושיא דש"ס דכתובות (ד' ו') אם כתובה וכי

טיעם להע"ן. שאין לבזות מצות סוכה ולהסיר הנוי שתלה לתוכה, דליכא מצוה אחרינא בנוי סוכה אלא שאין לבזות הסוכה. תוס' הרא"ש. משום דלא תאיל בה מוקצה אלא משעמא דבזוי מצוה, דלא תאיל מוקצה אלא משעמא.

תורה אור השלם

1 וַיַּקְהֵל אֹתוֹ הַבִּרְכָה וַהֲבוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם: בראשית לז כד

2 וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן נֶדֶר נְדָרוֹ בְּתוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲבֹד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר: ויקרא יז יג

תום' ישנים

א) פי' נמי דטעמא דהוקנה למצותו ק"מ דמיקרי מפי' בירו"ש מהתם ב[ו] משום דאמתקצי ס"ס דלטעמא דביזוי ליכא מ"ש הכל מאד אמתקצי למצותו משום ביזוי מצוה ט:

ב) פי' ר"ת נגלה דמוק דלא ס"ל נמיטר בפוטר מיני בודל דמתלי אחד לא אמרינן הכא ומיהו נגלה דאמרינן לעיל בפוטר מיני בודל דמתלי אחד לא מהני כאן משום ביזוי מצוה אבל בשבת אומר לא בודל לה מיהו מיל עליהו קדושה כלל ולימא ביזוי:

מוסף תוספות

א. [האי] (ד)גר חנוכה הוי דרבנן. תוס' עירובין ב. ד"ה סוכה. ב. לא קיים המצוה. תוס' סוכה ד"ה. ג. למאן דאמר הדלקה עושה מצוה. תוס' סוכה ב. ד"ה לתוריתא. [ד]אפי' למ"ד הנחה עושה מצוה צריך לכבותה ולהדליקה שלא יאמר הרואה לצרכו הוא דאדלקה, כדאמרי' (החם) גבי הדלקה מבפנים והניחה מבחוץ. תוס' עירובין ב. ד"ה סוכה. ד. אבל ישיבת סוכה ביה"ש אע"פ שהוא מחמת ספק יום שעבר מ"מ צריך לעשות מעשה ולישב, הלכך כיון דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולי יומא. תוס' סוכה ד"ה. ה. נויי סוכה. תוס' סוכה ד"ה. ו. הלכך אעצרך עצמא דבזויי מצוה וכו' ואי לאו טעמא דאתקצאי. תוס' סוכה ד"ה. ז. [ד]נויי סוכה כל שבשה אסירי משום בזויי מצוה. ר"ת. ח. שעבר כבר זמן הסוכה. ר"ת. ט. משום דלא תאיל בה מוקצה אלא משעמא דבזויי מצוה, דלא תאיל מוקצה אלא משעמא.

כב א מיי' פ"ד מהל' תענית הל' ז סמג עשין ה טוש"ע או"ח סי' תרעא סעיף ו:

כג ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

כד ד מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע או"ח סי' תרעא סעיף ג:

כה ה מיי' פ"ו מהל' סוכה הל' יט סמג עשין מג טוש"ע או"ח סימן תלנה סעיף ג:

כו ו טוש"ע או"ח סימן תרעו סעיף ד:

כז ז מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה יב סמג עשין ה טוש"ע או"ח סי' תרעד סעיף ג:

כח ח מיי' פ"ג מהל' ציצית הל' יג סמג עשין כו טוש"ע או"ח סי' טו סעיף ג:

כט ט מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שלו סעיף ג:

מסורת הש"ס

ג) תענית ג., ג) [בשלמות פ' ויהללו סי' כו פיוט ירמי'], ג) [בהגרי"ם ליק' וכן משמע מלשון רש"י ד"ה כללא תניא], ד) תוען פז., ה) [עירובין עה.]; כתובות ג. כ"ג קלב:, ו) לקמן מה. ביצה ו: סוכה י. ז) [תוספתא למעשר שני רפ"ח], ח) [תוספתא למעשר פ"כ:], ט) [תוספתא סוכה פ"ב], י) מגחות מג:, יא) סוכה פ"ב], יב) פסחים קא., יג) לקמן נט: מו: [פסחים קא.] ביצה נב: [מגחות מג:] [תוספתא ביצה פ"ב:], יד) [תוספתא למעשר שני רפ"ב], טו) [דף כ:], טז) [דף כ:], יז) [דף כ:], יח) [דבכרים יז], יט) [יומא יח:], כ) [דף מג:] ע"ז רפ"ג ד"ה לילמתן], כא) [בכורות מט:], כב) [תוס' עירובין ג. ד"ה סוכה ותום' סוכה ב. ד"ה לתוריתא], כג) כ"ל לא לימתפר לתתקצי פ"ס על ז' וח' ורפ"ע מוקח ולא לימתפר בשמיני משום דנפיק מלא ס"ס על ז' נמי אסור, כד) [ועי' ב"ל בטור, כה) [מגחות מג.].

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ס אסור וכו' ולא לימתפר בשפק שביעי דשמיני אלא וכו' עד ז' רחי' ואע"ג דבין השמשות של ח' וט' נמי אסור:

גליון הש"ס

גמ' א אבר אבר בל מילי דמר. עיין לקמן דף מו ע"ש תוספות ד"ה דנפקא ובעירובין דף לג ע"ב תוספות ד"ה לא תימא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (סלע של) תל"מ:

לעזי רש"י

אוברי"ץ. בדים מקושטים בעבודות צבעוניות.

מוסף רש"י

שהניחה למעלה מעשרים אמה. לא מזו לה לימני ולא מפרסם ניסא ולמן לפרסומי ניסא בעינן (ב"ק סב:). **מאי דכתיב והבור רק.** משום דכל מגחום מתרבה נקט לה הכא גבי שמעתמא דלא מגחום (חגיגה ג. ע"ש). **אבל נחשים ועקרבים יש.** מדריה דאברהם. (שם). **בקרמים.** כגון בגדי צבעונים שקורין מוכרי"ן (לקמן שם וביצה שם לוחיה ר"ן). **בסדיניך** (ביצה שם) שלוכן בלעז. כגון מעשה רוקם או מעשה אורג שקורין בלינקי"ש בלע"ז (לקמן שם). **אפרסקין.** פירסיקי"ש בלע"ז (לקמן שם). **יינות שמנים וסלתות.** ניתנין בכוסות של זכוכית בגוי (שם ושם).

רבינו חננאל

ואסיקנא נר חנוכה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, ומצוה להניחה מבחוץ בתוך ג' טפחים, בטפח הסמוך לפתח בצד שמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, דרך בריאתו לביתו. **ואסור להרצות מעות** כנגד נר של חנוכה שלא יהו מצות בזויות עליו, כמו הדם דאמר רחמנא ושפך וכסה שלא יכסנו ברגל וכו', וכן סככה כהלכתה כו', אמר רב יוסף אבוהון דכולהו דם, פי' כל המצות מן הדם לומדות שלא יהו מצות בזויות עליו. **תניא** בס"ת בכסליו חנוכה תמניא יומי דלא למספד, שכשנכנסו גויים להיכל מיחאו כל שמן שבמקדש וכשגברו כו'. **אממר רב אמר** אין מתירין ציצית מבגד לבגד, כלומר מזו הטלית ומשילין לטלית אחרת וכו'. אין מדליקין מנר של חנוכה נר אחר, ואין הלכה כרבי שמעון בגרירה. **רבה** בר נחמני לעולם היה עושה כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל דהוה שרי להתיר ציצית מבגד לבגד, ולהדליק מנר של חנוכה, והילכתא כר"ש דאמר גורר אדם מיטה כמא ושפסל, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ.

[א]מעשר שני אין שוקלין כנגדו דנרי זהב ואפילו לחלל עליו מעשר שני אחר אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר אבל בקינסא אסר שמואל הא לא תהוי תיובתא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי הא תהוי תיובתא אמר רבה [ב]גזירה שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין מתיב רב ששת [1]מחוץ לפרוכת העדות יערוך (א)וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר [ג]רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים והא הכא כיון דקביעי נרות לא סגיא דלא משקיל ואדלוקי קשיא בין למ"ד משום בזויי מצוה ובין למ"ד משום אכחושי מצוה תרגמא ר"פ בפתילות ארוכות סוף סוף למ"ד משום אכחושי מצוה קשיא קשיא מאי הוי עלה א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר ואי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה ת"ש דאמר רבא [ד]היה תפוש נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום שמע מינה הנחה עושה מצוה התם הרואה אומר לצורכו הוא דנקיט לה ת"ש דאמר רבא [ה]הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום אא"ב הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומו בעינן משום הכי לא עשה כלום אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה ולא כלום התם נמי הרואה אומר לצורכו הוא דאדלקה תא שמע דאמר רבי יהושע בן לוי

עששית

מעשר שני. דינרין שחילל עליהם מעשר שני אין שוקלין כנגדן דינרין של חולין לראות שיהיו שלימים: **אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר.** ממש ולא בקיסם והא הוא דשרי שמואל דלא חייש לאכחושי אבל בקינסא דביזוי הוא מודה הא לאו הויא תיובתיה דהנך דינרים דחולין לאו גופייהו מצוה ואע"ג דלמצוה קבעי להו לקינסא דמיא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי שמואל הואיל וצורך מצוה הוא הא הויא תיובתיה דאסר לשקול ואע"ג דצורך מצוה: **לא יכוין משקלותיו.** שמא לא ימצאם טובים או ימצאם יתירים ויחוס עליהן ולא יחלל המעשר עליהן ונמצא שביזה המעשר שלא לצורך: **ומפיק להו לחולין.** כלומר יניחם בחוליהן כמו שהן: **נר מערבי.** למ"ד במנחות(ד) מזרח ומערב מונחין סדר הקנים קרי מערבי נר שני שבצד החילון שהוא במזרח ולמ"ד צפון ודרום מונחים אמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעית דכתיב(ה) אל מול פני המנורה דהיינו אמצעי יאירו וגו' של צפון היו פונות לדרום ושבדרום פונות לצפון. נרות לוצ"ש של זהב שנותנין לתוכן שמן ופתילה: **כמדת חברותיה.** חצי לוג שיערו בה ללילי תקופת טבת הגדולים ואם ידלק ביום ו)(ובלילה) בלילות הקצרים ידלק אבל פחות לא שלא יכבה בטבת בלילה והתורה אמרה מערב עד בקר ז): **וממנה היה מדליק.** הנרות בין הערבים: **ובה היה מסיים.** הטבת הנרות שדלק כל היום ואינו מטיבו עד הערב. ומשנה זו בת"כ ח) שנויה וסבירא ליה דמזרח ומערב מונחין והכי תניא לעיל מיניה להעלות נר תמיד שתהא נר מערבי תמיד שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים ומדלא כתיב להעלות נרות ש"מ הוקבע נר אחד להתחיל בו בכל יום וזהו נר מערבי השני של מזרח והכי תנן (תמיד לג.) נכנס ומצא נרות מזרחים דולקות מדשן המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליק את המנורה בין הערבים מצאו שכבה כגון משמת שמעון הצדיק מדליקו ממזבח העולה. ונראה בעיני דאמור רבנן קביעותא בנר שני משום דאין מעבירין על המצות ט) וכי עייל בהיכל בקמא פגע ברישא וביה לא מצי לאתחולי דכתיב יערוך אותו לפני ה' י) צריך שיהא אחד חוצה לו דאי לא לא קרינן ביה לפני ה' והכי אמרינן במנחות (דף צח:) דכתיב בנר מערבי לפני ה' מכלל דכולהו לאו לפני ה' כו' ובה היה מסיים ההטבה לפי שהשאר היה מטיב שחרית וזו מטיב בין הערבים ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד (א) שנותן שמן ופתילה ומדליקה ומדליק ממנה את השאר. והא דאמרינן בסדר יומא (דף לג.) הטבת ה' נרות קודם להטבת ב' נרות משמע כולהו הוה מטיב שחרית ויליף לה מקראי היינו בשלא הי' הנס מתקיים והי' מוצאו שכבה דלא סמך קרא אניסא וכל זמן שהיו ישראל חביבין היה דולק כל היום והיינו עדותה: **והא הכא כיון דקביעי נרות.** במנורה ולא היה יכול לנתק נר מערבי מן המנורה להדליק בו האחרים על כרחיך הא דקתני ממנה הי' מדליק לא סגי דלאו משקל קינסא: **ואדלוקי.** לקינסא מנר מערבי ובההיא קינסא מדליק את השאר: **בפתילות ארוכות.** כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו ומדליק ממנה הסמוכה לה והשאר זו מזו: **סוף סוף למ"ד כו'.** דהא לדידיה משרגא לשרגא אסור: **אי הדלקה עושה מצוה.** אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה מדליקין כדאשכחן במנורה: **ואי הנחה עושה מצוה.** ועיקר מצותה תליא בהנחה: **אין מדליקין מנר לנר.** דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי: **דאיבעיא להו גרסי'.** כלומר דהא מילתא כבר איבעיא לן ומפשטא דההיא בעיא מיפשטא לן הך: **היה תפוש נר חנוכה.** בידו משהדליקה עד שכבתה: **ועומד.** לאו דוקא אלא כן לשון הש"ס: **לצרכו.** להשתמש וליכא היכר ניסא: **בפנים.** בבית: **והוציאה לחוץ.** כדאמר לעיל [כא:] דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ: **אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כלום.** דכיון דזו היא מצותה צריך שתיעשה במקום חיובא:

עששית

וכי לאורה הוא צריך והלא כל אותם מ' שנה כו'. [א]תימה אמאי נקט מ' שנה[ב] לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין וי"מ[ג] וכי אהרן כשהיה נכנס לפנים לאורה היה צריך והלא מ' שנה[ד] היה מאיר להם עמוד ענן בכל המקומות[ה] כדאמרינן בברייתא דמלאכת המשכן היה מסתכל בטפיח ו)(ורואה בו) ויודע מה בתוכו בחבית ויודע מה בתוכה וכן משמע בת"כ דאכהנים קאי דגרס התם וכי צריכים לנר והלא כל אותן מ' שנה לא הוצרכו לנר שנא' כי ענן ה' על המשכן וגו' ומיהו בשלהי כל קרבנות (מנחות ד' פו: ושם) משמע דאשכינה קאי דמייתי לה גבי הא דא"ר אליעזר לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך[ו] וקאמר נמי התם לפרוכת העדות עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל וא"ת לאורה אני צריך והלא כל אותן ארבעים שנה[ז]: **ובה היה מסיים.** פירש בקונטרס וזה היה מסיים ההטבה שהשאר היה מטיב שחרית וזה היה מטיב בין הערבים[ח] ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה ומדליקה[ט] ומדליק השאר ממנה וקשה לריב"א שאם (ב) אפשר להדליק[י] מן הישנה א"כ גם השאר ידליק ממנה ומאי פריך לרב[יא] כיון דהוציא הפתילה הישנה מן הנר[יב] תו ליכא לא משום בזיון מצוה ולא משום אכחושי מצוה[יג] אלא ודאי א"א לעשות כן וכשבא להטיב היה מטיב כל מה שבנר והפתילה היתה כבה מאליה אלא בעוד שהפתילה ישנה בנר מערבי דולקת[יד] היה מדליק ממנה השאר[טו] והיה מטיבה ונותן בה שמן ופתילה חדשה[טז] ומדליקה מן השאר[יז] וזה היה מסיים היינו ההדלקה[יח]: **והא הכא כיון דקביעי נרות כו'.** כמ"ד בפרק ב' מדות (מנחות ד' פח:) דנר של פרקים היה דמשמע התם דמחובר הוה והיה של פרקים כדי שיוכל להטיבו יפה ואיכא מ"ד התם דלא הוה קבוע אלא היה מסלקו לגמרי בשעת הטבה ואחר כך מניחו[יח]: **מאי הוי עלה.** תימה מאי קמיבעיא ליה ומאי קאמר נמי חזינן אי הדלקה כו' הא לכאורה משמע דהלכה כשמואל דהא רבה עבד כוותיה[יט] וא"כ קינסא נמי שרי[כ] דהא ע"כ בקינסא פליגי ובביזוי מצוה דהא מאן דמפרש טעמא דרב משום אכחושי מצוה איתותב[כא] וי"ל דאינו תופס דברי רבה עיקר[כב] ומבעיא ליה אי הנחה עושה מצוה ואסור לרב מנר לנר משום ביזוי מצוה כמו בקינסא או הדלקה עושה מצוה ושרי כמו במנורה דלא חיישינן לאכחושי מצוה ומסיק דהדלקה עושה מצוה ושרי[כג] א"נ מצאתי בשם ריב"ס דמיבעיא ליה אליבא דשמואל דהילכתא כוותיה אי שרי בקינסא אי לאו[כד] ומיבעיא ליה אי קי"ל כמו שאמר למעלה דלמ"ד משום בזויי מצוה שרי להדליק מנר לנר לרב ואם כן בקינסא פליגי ושרי שמואל בקינסא או דילמא לא קי"ל הכי ומנר לנר נמי איכא ביזוי מצוה ואסר רב[כה] (פי') דהנחה עושה מצוה ולא דמי למנורה[כו] ודוקא מנר לנר שרי שמואל אבל בקינסא אפילו שמואל מודה דאסור ומסיק חזינן דאיבעיא לן ואפשיט דהדלקה עושה מצוה ומדליק לרב מנר לנר כמו במנורה ולשמואל אפילו בקינסא שרי: **דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה כו'.** ונפקא מינה אם הדליקה חש"ו או הניחה[כז]:

מכבה

עין משפט נר מצוה

ל א ב מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הלכ' יט:
לא ג מיי' פ"ג מהל' תמידין הלכה יד:
לב ד ה מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעה סעיף א:

מוסף תוספות

א. לפום ריהטא משמע דקאי אהקב"ה. תוס' מנחות פו: ד"ה ממון (בהגהת הש"מ אות י"ח). ב. וכי לא מצינו ראי' אחרת שאין הקב"ה צריך לאורה, והלא בכל מקום נהורא עמיה שריא. ריטב"א. ג. ומפרש ר"ת דאאהרן קאי. תוס' מנחות פו: ד"ה ממון. ד. שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו של הקב"ה. תוס' הרא"ש. ה. ואפי' בחדרי חדרים. תוס' הרא"ש. ו. אלא אמרתי ויעשה רצוני. ריטב"א. ז. שהלכו ישראל במדבר, לא הלכו אלא לאורו. תוס' הרא"ש. ויש לפרש דלעולם כלפי גבוה קאמר וה"פ, וכי צריך הקב"ה אורה שיאיר בה לאהרן, והלא כל מ' שנה כו' וכן מתפרש ההיא דמנחות 'וכי לאורה אני צריך' להאיר לאחרים או לאכילה אני צריך לזון בה את המשמשים לפני, ולזה נתכוון ר"ת ז"ל. ריטב"א. ח. שהי' הוא נמשך מערב ועד ערב והי' מסיים בו ההטבה שהתחיל בבקר בשאר הנרות, שלא הטיבו עד בין הערבים. ריטב"א. ט. מן הישנה שבידו. תוס' הרא"ש. י. מערבית. תוס' הרא"ש. יא. דאמר אין מדליקין מנר לנר: 'והא הכא דקביעי נרות לא סגי דלא למשקל ואדלוקי'. תוס' מנחות פו: ד"ה ממנה. ולומר דכיון שלא הי' יכול לנתק נר מערבי ולהוליכו להדליק ממנו האחרים, ע"כ הא דקתני 'ממנה הי' מדליק', לא סגיא דלא למשקל בקינסא ואדלוקי בקינסא מנר מערבי ובההיא קינסא מדליק את השאר, ומאי קושיא, דהא יכול להדליק את כולן מפתילה הישנה שבידו כמו שמדליק המערבי עצמו. שיטה להר"ן. יב. אין מצוותה עליה. חי' הר"ן. יג. לפי שכבר נעשית מצוותה. שיטה להר"ן. יד. קודם הטבת נר מערבי. תוס' הרא"ש. טו. ע"י פתילות ארוכות. תוס' מנחות פו: ד"ה ממנה. טז. ארוכה. תוס' מנחות פו: ד"ה ממנה. יז. והיינו ממנה הי' מתחיל הדלקה. תוס' הרא"ש. יח. והכא דמקשה 'כיון דקביעי נרות', אליבא דת"ק מקשה דלא סגיא לי' אלא בקינסא, אלמא קינסא שרי. תוס' רי"ד. יט. מדאמר אביי דהני תלת עביד רבה כוותי'. חי' הר"ן. כ. וכ"ת דאליבא דשמואל קא מבעיא לי' אי אית לי' טעמא דבזויי מצוה ולא פליגי אלא באכחושי. תוס' הרא"ש. כא. וכיון שכן, היכי פשיטנא דאי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר, וכי גרע מקינסא. חי' הר"ן. כב. בפלוגתא דמדליקין מנר לנר לא סמכינן עלי' אלא הדרינן לכללין דקי"ל הלכתא כוותי' דרב באיסורי. חי' הר"ן. כג. אבל ע"י קינסא לא, דקי"ל כרב. מ' הר"ן. כד. דמספקא לי' אי תיובתא [דמאן דמפרש טעמא דרב משום אכחושי מצוה, תיובתא] גמורה היא או לאו. תוס' הרא"ש. כה. ואע"פ דלעיל הוה פשיטא לן [דאי טעמא] משום בזויי מצוה, משרגא לשרגא שרי, הדר תלמוד ובעי לה משום דאי. מ' הר"ן. כו. [אלא] אפי' למ"ד משום בזויי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור, אלא דלעיל הוה נקטינן לה כפשטה דמשרגא לשרגא שרי ומשום דקי"ל הדלקה עושה מצוה, [ולפי"ז]. מ' הר"ן. כז. (ו)על דעת האומר הנחה עושה מצוה אין קפידה בהדלקה, תדלק וכו' (ו)על יד מי שירצה ובלבד שיניחנה בן דעת במקום הראוי אחר שהדלקה וכו' שהנחתה אחר הדלקתה היא המצוה, ומ"מ הלכה שהדלקה עושה מצוה וכו' ומעתה צריך שידליקנה בן דעת וכו' הא אם הדליקה חש"ו אפי' במקומה וכו' אין זה כלום. מאירי.

מסורת הש"ס

א) מנחות פו:, ב) [במנחות פו: איתא רבא וכ"ה בילקוט פרשת תצוה רמז שעמ], ג) תמיד לג. פ"ו מ"א, ד) [דף צח:], ה) [במדבר ח], ו) [רש"ל מ"ז], ז) [ויקרא כד], ח) [אמור פרשה יג], ט) [פסחים סד:], י) [שמות כז], כ) [בילקוט סוף פקודי ליתא], ל) [וע"ע תוס' מנחות פו: ד"ה ממנה וכו'],

תורה אור השלם

1 מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי יְיָ תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ויקרא כד ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ובה היה מסיים וכו' מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה וכו': (ב) תוס' ד"ה ובה היה וכו' וקשה לריב"א שאם היה אפשר להדליק בישנה א"כ:

גליון הש"ס

גמרא ובה היה מסיים. עיין חגיגה ד' כו ע"ב תוס' ד"ה מנורה:

לעזי רש"י

לוצי"ש. נרות.

מוסף רש"י

זו נר מערבי. למאן דאמר (מנחות צח:) שבעת הנרות סדורים מזרח ומערב, קרי נר מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח, כדתנן (תמיד פ"ו מ"א) נכנס ומצא שתי נרות מזרחיות דולקות וכו', למאן דאמר צפון ודרום נתונין היו, אמצעיתן פניו מסובין כלפי מערב והוא קרוי מערבי ושאר הנרות מצדדין פניהם כלפי אמצעי דכתיב (במדבר ח) אל מול פני המנורה, היא אמצעית, יאירו נרות של ששה קנים (יומא לט.). וממנה היה מדליק. כלומר ממנה מתחיל ההדלקה, שאותה היה מדליק תחילה מבערב, ובה היה מסיים. ההטבה בבקר, שאותה היה מטיב אחרון, לפי שכל בקר מצא אותה דלוק והשאר מצא אותם שכבו ופעמים היה דולק כל היום ומדליק ממנו כל שאר הנרות, שבבקר היו כולן כבות חוץ מנר מערבי, ומטיבן ומנענן מן הדשן, כדכתיב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות, ונר מערבי דולק כל היום ולערב היה מדליק ממנה שאר הנרות, ובה היה מסיים, דלאחר הדלקת שאר נרות היה מכבה אותה ומטיבה ונותן בה שמן (מנחות צח: מכות י').

רבינו חננאל

ואסיקנא דטעמא דרב משום בזויי מצוה וכיון דנר של מצוה הוא, מצוה ממצוה ליכא בזיון מצות והדלקה היא המצוה ולא הנחת הנר בטפח הסמוך לפתח, הלכך מותר להדליק נר של חנוכה מנר של חנוכה שנמצא מדליק מצוה ממצוה, שהדלקת נר השני היא מצותו.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עששית (א)שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למוצ"ש מכבה ומדליקה אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה האי מכבה ומדליקה מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה ועוד מדקא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה (ב)ש"מ הדלקה עושה מצוה ש"מ והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה (ג)הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום (ד)אשה ודאי מדליקה דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה (א)שאף הן היו באותו הנס: אמר רב ששת (ה)אכסנאי חייב בנר חנוכה א"ר זירא (ו)מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא (ז)השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי: א"ר יהושע בן לוי (ח)כל השמנים כולן יפין לנר ושמן זית מן המובחר אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי אמר האי משך נהורי טפי כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא אמר האי צליל נהוריה טפי ואריב"ל (ט)כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר איבעיא להו (ס)לגבל או לעשן ת"ש דתני רב שמואל בר זוטרא כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר בין לגבל בין לעשן רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר אמר רב הונא כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולם: (ג)א"ר חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך ורב ירמיה אמר הרואה נר של חנוכה צריך לברך אמר רב יהודה (ג)יום ראשון הרואה מברך ב' ומדליק מברך ג' מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת מאי ממעט ממעט זמן ונימעוט נס נס כל יומי איתיה מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה(ד) (כ)והיכן צונו רב אויא אמר (ס)[1]מלא תסור רב נחמיה אמר [2]שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך מתיב רב עמרם (י)הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו (א)ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברכה הכא כי קאי ערום היכי מברך והא בעינן (ז)[3]והיה מחניך קדוש וליכא אמר אביי (ל)ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה והא יו"ט שני דספק דבריהם הוא ובעי ברכה התם כי היכי דלא לזילזולי בה (ס)רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן: אמר רב הונא (מ)חצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות (ט)(ואמר) רבא (נ)לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך מ"ט אילימא משום חשדא דמאן אילימא חשדא דעלמא אפילו ברוח אחת נמי ליבעי אי חשדא דבני מתא אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי לעולם משום חשדא דבני מתא וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק ומנא תימרא דחיישינן לחשד (י)דתניא אמר רבי שמעון (ס)בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו מפני גזל עניים ומפני ביטול עניים ומפני החשד ומשום [4]בל תכלה מפני גזל עניים שלא יראה בעל הבית שעה פנוייה ויאמר לקרובו עני הרי זו פאה

ומפני

רש"י

עששית. כלי גדול של זכוכית בלע"ז לנטרנ"א: **דולקת.** שהדליקה למצות חנוכה בע"ש: **ומדליקה.** למצות הלילה: **היו באותו הנס.** שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה ועל יד אשה נעשה הנס: **אכסנאי.** אורח: **בתר דנסיבי.** ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה: **עלי.** בשבילי: **בגו ביתאי.** בביתי: **משוך נהוריה.** אינו ממהר לכלות כשמן זית: **צליל נהוריה.** צלול ומאיר: **נגבל.** מצאתי בתשובת הגאונים שמעשנין כלי זכוכית בעשן שמן זית עד שמשחיר וגורר השחרורית ונותן בו שמן קימעא ומגבל בו ומייבשו בחמה וממחה אותו לתוך הדיו: **לעשן.** נמי כדפרישית: **שרף.** גומ"א: **קטף.** פרוניי"ל של יער כמו שאנו עושים משל שרף: **הרואה.** העובר בשוק ורואה באחד החצרות דולק. ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינה: **הרואה מברך שתים.** שעשה נסים ושהחיינו שאין עליו לברך להדליק דהא לא אדליק איהו: **מאי ממעט.** המדליק בשאר ימים איזו מן השלש ממעט: **כל יומי איתיה.** שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך אבל זמן משהגיענו להתחלת זמן הגיענו: **היכן צונו.** הא לאו דאורייתא היא אלא מדבריהם: **מלא תסור.** מן הדבר אשר יגידו לך וגו': **מערבין בו.** עירובי חצרות ותחומין: **משתתפין בו.** במבוי דאי בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחזי ליה כדתנן(י) מאכילין את העניים דמאי הלכך חשוב דידיה: **ומברכין עליו.** המוציא: **ומזמנין עליו.** ברכת הזימון: **ומפרישין אותו.** אדם שהוא ערום כלומר דלא צריך לברוכי עליה בהפרשתו: **והיה מחניך קדוש.** ולא יראה בך ערות דבר אפילו דבור להזכרת השם לא יראה בך ערות דבר: **ודאי דדבריהם.** כגון נר חנוכה: **ספק דדבריהם.** כגון דמאי שהפרשתו אינה אלא מספק: **ובעי ברכה.** קדוש היום: **רבא אמר.** ספק דדבריהם בעי ברכה ודמאי אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין: **חצר שיש לה ב' פתחים.** שיש לבית ב' פתחים פתוחים לחצר צריכה שתי נרות נר לכל פתח כדמפ' טעמא משום חשדא שהרואה יהא סבור שהבית חלוק והרי הוא של שני בני אדם ויאמרו האחד אינו מקיים מצות נר: **מב' רוחות.** אחד בצפון ואחד במזרח: **חשדא דעלמא.** בני עיר אחרת העוברין משם בשוק: **אפי' מרוח אחת נמי.** סבורין הן שהבית חלוק מתוכו: **ואי חשדא דבני מתא.** שיודעים שאין חלוק: **לסוף שדהו.** בגמר קצירו כדכתיב לא תכלה משמע בשעת כילוי ולא שיקצה אותה קודם לכן: **מפני בטול עניים.** וכולהו מפרש להו: **שעה פנויה.** שאין עניים אצלו ויאמר לקרובו עני מהר וטול כאן עד שלא יבאו אחרים אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר השדה העניים רואין ובאין:

תוספות

מכבה ומגביהה ומניחה וחוזר ומדליק מיבעי ליה. וא"ת אמאי מכבה וחוזר ומדליק בהגבהה(א) סגי כיון דהנחה עושה מצוה(ב) דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חש"ו וי"ל(ג) דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת(ד) ולכך גרע מהדליקה חש"ו דהתם שמדליקה בעתה ניכר הדבר שהוא מדליקה לשם חנוכה.(ה) ריב"א:

שמע מינה הדלקה עושה מצוה. וא"כ מותר להדליק מנר לנר ומכל מקום כיון שנהגו העולם להחמיר אין לשנות המנהג:

מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי. נראה דאנר חנוכה קאי ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי אבל לנר שבת פשיטא דשמן זית מצוה מן המובחר לפי שנמשך אחר הפתילה טפי מכולהו כדמוכח במתניתין דכולהו מודו ביה למדליקין:

כל השרפים יפים לדיו. פירש בקונטרס שרף גומא ואין נראה לר"ת דהא דיו אין זה גומא כדאמרינן בפ"ב דגיטין (דף יט. ושם) בכל כותבין בדיו בסם ובסקרא ובקומוס ומפרש בגמרא קומוס גומא ודיו נמי אין זה מי עפצים שרגילין להניח בהן גומא דהא בברייתא קתני התם כתבו במי טריא ועפצא דהיינו עפצים כשר משמע דלאו היינו דיו דקתני במתניתין(ו) ועוד דכשר משמע דיעבד ובדיו היא עיקר הכתיבה ועוד(ז) דבפרק כל היד (נדה דף כ. ושם) אמרינן(ח) פלי קורטא דדיותא ובדיק דהיינו דיו שלנו שהוא קשה(ט) ולא של עפצים ואין דרך להניח גומא לתוך דיו שלנו(יא) אלא שרף [דהכא] היינו לחלוחית של אילן(יב) כמו שאנו עושין דיו שלנו(יג) וכן יש בנדה בפ"ק (דף י:) גבי בתולה זו שירפה מצוי וזו אין שירפה מצוי(יד) וכן בפ' כל שעה (פסחים לט. ושם) ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין דע"כ ההוא שרף היינו לחלוחית(טו) ועל כן היה פוסל ר"ת ס"ת שאין כותבין בדיו שלנו דשאר לא מיקרי דיו כדפי' ואמרי' בפ' הבונה (לקמן קג:) כתבו שלא בדיו הרי אלו יגנזו ומוקמי' לה בהקומץ רבה (מנחות דף לד) (ט) בס"ת:

הדר

מסורת הש"ס

א) [פסחים קח: מגילה ד. ערכין ג.], ב) סוכה מו., ג) [מס' סופרים פ"כ הלכה ו], ד) [נ"ל בא"י אמ"ה שעשה נסים וכו' ושהחיינו וכו' וכ"א בהרי"ף והרא"ש], ה) [בשאלתות סי' כו איתא רב נחמן בר יצחק], ו) דמאי פ"א מ"ד, ז) [לפי פרש"י ד"ה והיה מחניך כו' סמיך הש"ס אסיפא דקרא כמ"ש תוס' כתובות כט. סד"ה אלו וכן כתבו בשאר דוכתא ועי' ב"מ קיד: מנין לערום שלא יתרום דכתי' ולא יראה בך ערות דבר ע"ש פרש"י], ח) לעיל יג. כתובות כד. ט: גיטין סא. [ביצה לה: מנחות לא.], ט) נ"ל אמר, י) תוספתא דפאה פ"א ת"כ פ' קדושים, כ) [דמאי פ"ג מ"א], ל) [לא: וע"ש בתוס' ד"ה עשאה כשירה],

תורה אור השלם

1 עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל: דברים יז יא

2 זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דּוֹר וָדוֹר שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֵּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ: דברים לב ז

3 כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: דברים כג טו

4 וּבְקֻצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: ויקרא יט ט

גליון הש"ס

גמ' **איבעיא** להו לגבל. עי' לעיל דף יח ע"א תוס' ד"ה אבל דיו:

לעזי רש"י

לנטרנ"א [לנפ"א]. פנס. גומ"א. שרף (של אילן). פרוניי"ל [פרונילי"ר]. עץ שזיף-בר.

מוסף רש"י

הרואה נר של חנוכה. קאי על שלא הדליק בביתו ועובר ברה"ר ורואה אותו בפתחי ישראל, שמצוה להניח בפתח, צריך לברך. על ראיה הראשונה (סוכה מו.). **מדליק מברך שתים.** להדליק נר ושעשה נסים, **ורואה מברך אחת.** שעשה נסים לאודיה (שם).

תוס' ישנים

א) ומברכין היינו ברהמ"ז בג' ומזמנין ביה דאילו ברכת המוציא פשיטא דמברכין דאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה:

מוסף תוספות

א. וחוזר ומניחה. רמב"ן. לצורך נר חנוכה. רשב"א. ב. הא אמרי' השתא דאמרת הדלקה עושה מצוה הדליקה חשו"ק לא עשה כלום, אלמא למ"ד הנחה עושה, אע"פ שהדליקתה בפסול הנחה כשרה מכשרת, הנ"ב אמאי מכבה. רמב"ן. ג. דמיגרע גרע. רשב"א. ד. [ד]ליכא פרסומי ניסא. רשב"א. ה. וכשהניחה בן דעת ושפיר דמי. רשב"א. ו. דלא תני אלא הנך דלא תני במתני'. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. ז. דהא דיו וכו' שנותנים בו עפצים וקומוס לח הוא, ובגמ' משמע דדיו וכו' יבש הי'. חי' הר"ן. ח. רבי אמי. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. ט. ושייך לומר בו פלי קורטא. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. מדקאמר קורטא דדיותא משמע שהוא יבש. תוס' נדה כ. ד"ה פלי. י. אלא בדיו של עפצים. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. יא. קליפת. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. יב. שמקליפת האלנות מבשלין את הדיו. תוס' הרא"ש. יג. והוא יבש, ואין נותנין בו לא עפצים ולא קומוס. חי' הר"ן. יד. דהיינו לחלוחית דמים שבאשה. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. טו. [ד]ירק אין לו גומי אלא לחלוחית. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו.

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעה סעיף א:
לד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
לה ה ו ז מיי' פ"ד שם הל' יא סמג שם טוש"ע א"ח סימן רסג סעיף ז וסימן תרעז סעיף א:
לו ח מיי' פ"ה מהל' שבת הל' יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ו וסימן תרעג סעיף א:
לז ט מיי' פ"א מהל' תפילין הל' ד סמג עשין כה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ג:
לח י מיי' פ"ג מהל' חנוכה הל' ד סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעו סעי' א ב ג:
לט כ מיי' פי"א מהל' ברכות הל' ג סמג עשין כו:
מ ל מיי' פ"ג מהלכות חנוכה הל' ה וע"ש במ"מ:
מא מ נ מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' י סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף ח:
מב ס מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הלכה יב:

רבינו חננאל

ובעינן (להדליק) [שידליק] מי שהיה חייב ובר מצות. והנשים מדליקות. **עששית** שהיתה דולקת כל היום כולו, לערב מכבה ומדליקה. **ואכסנאי** חייב בנר חנוכה, ואי משתתף בהדי אושפיזיה, או אם היה נסיב, תו לא צריך. **כל השמנים** יפין לנר, ושמן זית יפה מכולם. **המדליק** ביום ראשון מברך להדליק ושעשה נסים וזמן, מיכן ואילך מברך שתים ומניח זמן. **היכן צוונו** דמברכינן אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק. רב נחמן בר יצחק אמר שאל אביך ויגדך כו', [רב] אויא אמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, הנה צונו אלהינו לשמוע דברי חכמים. **ואקשינן** וכי מצוה מדרבנן בעי ברכה, והתנן הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום בין השמשות, ואי אמרת דכל מצוה מדרבנן בעי ברכה, היכי מברך ערום, הא בעינן והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר וליכא. **ושני** אביי ודאי דדבריהם כגון חנוכה וכיוצא בו בעי ברכה, אבל דמאי דאפילו לרבנן ספק הוא לא בעי ברכה. **איני** והא יו"ט שני דספק מדרבנן הוא ומברכינן. ומשנינן התם משום דלא ליזלזולי בה. **רבא** אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן, לפיכך לא בעי ברכה בדמאי. השתא איית מן רבנן דדייקי ואמרי לעניין נולד כשהוא מהול, אע"ג דקיי"ל (כרבא) [כרבה] דאמר שמא ערלה כבושה הוא לפיכך צריך להטיף ממנו דם ברית בחול, כיון שהוא ספק מדבריהן, כד מהיל ליה בחול, לא צריך ברכה כמו הדמאי. **אמר רב הונא** חצר שיש לה ב' פתחים בב' רוחות צריך ב' נרות, דחיישינן לחשדא, ומנלן דחיישינן דתני ר' שמעון בשביל ד' דברים אמרה תורה הנח פאה בסוף שדה מפני החשד וכו'.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות